

УДК 005.591.6:334(477)

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ВИТРАТ НА ІННОВАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Кодрул Р.Е., Соколова Л.В.

e-mail: ruslan.kodrul@nure.ua, liudmyla.sokolova@nure.ua

Харківський національний університет радіоелектроніки, каф ЕК

м. Харків, Україна

This work is devoted to analyzing the role of innovation expenditures in ensuring the competitiveness of enterprises and the sustainable development of Ukraine's economy. The study examines the dynamics of innovation expenditures in 2020-2023, highlighting the impact of COVID-19, military conflict, and economic crises on investment in research and development (R&D). Special attention is given to the reduced collaboration with other enterprises and the shift towards internal R&D activities in the industrial sector. The findings emphasize the need to improve conditions for innovation investment and global integration.

У сучасному світі інновації відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств та економічного зростання країни. В умовах глобалізації, цифрової трансформації та швидкого технологічного прогресу інноваційна діяльність стає важливим фактором сталого розвитку. Особливо це актуально для України, де необхідність впровадження новітніх технологій є критично важливою в контексті міжнародної інтеграції та економічної безпеки. Дослідження витрат на інновації дозволяє оцінити динаміку розвитку економіки, виявити основні тенденції та визначити ефективність інвестицій в інноваційні проекти. Аналіз змін у фінансуванні інновацій допомагає ідентифікувати ключові бар'єри для підприємств та оцінити вплив зовнішніх факторів.

Перехід української економіки до сталого інноваційного розвитку на думку фахівців значно гальмується в умовах глобалізаційних процесів. Одним із факторів цього зазначається низький рівень зацікавленості учасників ринку та підприємців в здійсненні інноваційної діяльності. Зважаючи на це, варто підкреслити, що на інноваційну діяльність промислових підприємств національної економіки значно впливає нестабільна політична та безпекова ситуація. Україна відзначається динамічним розвитком і розширенням впровадження ІТ-технологій, які впливають на всі сектори економіки та розвиток інноваційної діяльності [1].

Протягом 2020-2023 років витрати на інновації в Україні зазнають значних змін. Як відомо, у 2020 році фінансування відбувалося в умовах пандемії COVID-19, що спричинило стрімке зниження витрат на інновації підприємств різних видів економічної діяльності. Загальний обсяг витрат на інновації значно скоротився: з 14,4 млрд грн у 2020 році до 6,99 млрд грн у 2023 році. Витрати на науково-дослідні роботи (НДР) мають нестабільну динаміку. У 2021 році їх частка зростає до 33,3% (з 24,2% у 2020 році), проте

в 2022 році знову знизилася до 26,4%. У 2023 році знову спостерігається зростання – до 34,7%. НДР, виконані власними силами підприємств демонструють подібну динаміку, що свідчить про нестабільність витрат на внутрішні дослідження. НДР, виконані іншими підприємствами, мають стабільно низький рівень фінансування, що може вказувати на слабку співпрацю між підприємствами у сфері інновацій. Категорія "Інші витрати на інновації" є найбільш значущою, але її частка поступово скорочується (з 75,8% у 2020 році до 65,3% у 2023 році). Це може вказувати на поступове підвищення уваги до фінансування НДР, що є позитивним сигналом [2].

Для кращого розуміння питання щодо витрат на інноваційну діяльність підприємств промисловості України варто провести порівняння сумарних витрати на інновації суб'єктів господарювання із промисловим сектором окремо. Це дає змогу зрозуміти, наскільки промисловий сектор відповідає загальноекономічним тенденціям, дозволяє оцінити специфіку інноваційної активності в промисловості та виявити галузеві особливості. Результати порівняння витрат на інновації промислових підприємств із витратами всіх суб'єктів господарювання України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Сумарні витрати на інновації суб'єктів господарювання України за 2020 та 2022 роки за КВЕД порівняно із промисловим сектором

Код за КВЕД 2010	Витрати на інновації за роками, тис. грн		Науково-дослідні роботи, виконані власними силами			
			сума, тис. грн		% до загального обсягу витрат на інновації відповідного виду економічної діяльності	
			2020	2022	2020	2022
В+С+D+E+46+H+J+K+71+72+73	23 329 625,0	14 042 718,1	6 606 263,0	5 299 041,2	28,3	37,7
Промисловість: В+С+D+E	15 431 923,0	8 098 796,7	2 843 432,0	1 890 036,6	18,4	29,3

Джерело: сформовано авторами на основі [3].

Аналіз отриманих даних показує динаміку витрат на інновації в Україні за 2020 та 2022 роки загалом по секторах економіки та окремо по промисловості. Загальні витрати на інновації скоротилися з 23,3 млрд грн у 2020 році до 14,0 млрд грн у 2022 році, що становить зниження приблизно на 40 %. Витрати на промисловість зменшилися майже вдвічі – з 15,4 млрд грн до 8,1 млрд грн. Частка науково-дослідних робіт у загальних витратах на інновації значно зросла: у всіх секторах вона збільшилася з 28,3 % до 37,7 %, а в промисловості – з 18,4 % до 29,3 %, що свідчить про зростання уваги до власних науково-дослідних робіт, тенденцію до більшого використання внутрішніх ресурсів та зменшення залучення

зовнішніх дослідницьких установ. Це може бути сигналом про зміщення акценту на власні розробки в умовах обмежених ресурсів.

В порівнянні з НДР, виконаними власними силами підприємств, варто розглянути НДР, виконані іншими підприємствами. Частка яких незначно змінилась з 7,4 % у 2020 році до 7,3 % у 2022 році. Це свідчить про те, що попри загальне скорочення інноваційних витрат, рівень фінансування зовнішніх НДР залишився стабільним. Проте у витратах на промисловість ця зміна більш відчутна – з 5,7 до 2,6 відсотків. Витрати на інновації за виключенням НДР як по промисловості так і загалом зменшились вдвічі з 2020 по 2022 рік, хоча їх частка змінилась не так відчутно [3].

Динаміка витрат на НДР може свідчити про ряд проблем для підприємств промисловості. Наприклад, обережність та обмеженість у співпраці між собою та з науковими установами, адже довгострокові інвестиції у зовнішні дослідження стали менш виправданими через невизначеність результатів та потребу в швидкому поверненні інвестицій. Важливою проблемою є зростання невизначеності та ризиків безпеки, пов'язане з економічними потрясіннями спричиненими епідемією COVID-19 та військовою агресією з боку ворога. Вплив цих факторів сприяв втраті активів промислових підприємств, порушенню логістичних ланцюгів, евакуації бізнесу, що знизило пріоритет інвестування в НДР, зроблені іншими підприємствами. Ці зміни підтверджуються збільшенням витрат на власні розробки. Це може свідчити про зміни в підходах до інновацій та перехід до більш гнучких внутрішніх досліджень, зменшення залежності від зовнішніх виконавців, скорочення витрат. У складному конкурентному середовищі підприємства прагнули створювати нові продукти та технології швидше, що зробило внутрішні дослідження ефективнішим варіантом, ніж довготривала співпраця з зовнішніми партнерами.

Аналіз витрат на інновації промислових підприємств України дозволяє зрозуміти, що фінансування інновацій є чутливим до зовнішніх кризових факторів. Проте, підприємства, що впроваджують інноваційні технології, мають шанси на адаптацію та розвиток у складних умовах. Подальший розвиток вимагає створення сприятливих умов для інвестування в інновації, зміцнення державно-приватного партнерства та інтеграції українських підприємств у глобальні мережі.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук В. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33>.
2. Державна служба статистики України. Витрати на інновації. URL: <https://surl.li/bocexi> (дата звернення: 26.02.2025).
3. Державна служба статистики України. Витрати на інновації за видами витрат за видами економічної діяльності. URL: <https://surl.li/bocexi> (дата звернення: 26.02.2025).